

4. Канішев І., Лозовська Л. Аналіз поточного стану цифровізації освітніх послуг в умовах нової економіки. *Сталий розвиток економіки*. 2023. № 2 (47). С. 87–92. URL: <https://www.economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/download/851/813/>.

5. Цифровізація освіти: дослідно-експериментальна робота : збірник матеріалів. / укл. О.П. Пінчук. Київ : ІЦО НАПН України, 2023. 71 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738088/1/Collection%20of%20materials%20on%20research%20and%20experimental%20work.pdf>

**Тетяна ПАНТЮК,
Дмитро НИКОЛИН**
Дрогобич

ЗАВДАННЯ І СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ КРИЗИ

Функціонування української системи освіти в умовах сьогодення визначається умовами складного розвитку суспільства у глобальному (криза, пандемії, суспільні потрясіння) та власне державному (війна, міграція, зниження рівня життя людей, виснаження тощо) вимірах. Це, звичайно, вкрай негативно позначається на освітньому процесі всіх ланок, серед яких: заклади дошкільної освіти, школи, професійна освіта, вища школа, неформальна освіта тощо. І суб'єкти освітнього процесу, і зміст навчання на всіх рівнях, і матеріальна база потерпають від війни й міграції, погіршується процес навчання та викладання; руйнуються усталені способи побудови освіти і досягнення її цілей. Триває серйозний пошук виходу із надскладної кризи, розробляються стратегії організації освітнього процесу в умовах війни, апробуються нові методи і способи навчання тощо.

Одна із найважливіших проблем сучасної української освіти – безпека учасників освітнього процесу: дітей та педагогів. Росія щоденно наносить сотні ударів по Україні, вбиваючи людей і знищуючи цивільну інфраструктуру. Дитячі садки, майданчики, школи, лікарні стають мішенню ракет і шахедів. Українські заклади освіти і в цих умовах продовжують освітній процес,

реалізують завдання виховання й розвитку дітей, системно надають освітні послуги. Важливим у таких умовах, передовсім, є збереження життя дітей, тому навчання часто проводиться у формах, які є значно безпечнішими, ніж звичайне очне навчання. Ідеться про організацію освіти онлайн, навчання у спеціально пристосованих сховищах, широке застосування нових освітніх платформ для онлайн-навчання. Усе це потребує не лише значних матеріальних витрат, використання сучасного обладнання і стійкого Інтернету, але й професійних умінь педагогів і учнів задля використання сучасних інформаційних технологій для реалізації завдань освіти. Доцільно зауважити, що українські освітяни досить успішно виконують означені завдання, хоча онлайн-технології не можуть цілком замінити живого спілкування у площині педагог-учень.

Наступним завданням сучасної української освіти є зміст навчання. Часто він не відповідає тенденціям суспільного розвитку, знання, що пропонуються здобувачам освіти, є застарілими і не актуальними. З огляду на це питання змісту освіти має бути засадничим підґрунтям організації освітнього процесу. Наукові знання, які пропонують програми і методичне забезпечення, мають корелювати із загальним поступом науки, економіки, культури, суспільства, гуманітарної сфери. Ця проблема не може бути сферою відповідальності навчально-виховних закладів, бо потребує не лише нових форм та методів освіти й навчання, а передовсім значного оновлення матеріальної бази освітніх закладів, розбудови дослідницьких лабораторій, експериментальних майданчиків, дороговартісного обладнання, де діти та молодь зможуть апробувати отримані знання на практиці й підготуватися до виконання відповідних професійних функцій та обов'язків. Новітні досягнення науки і техніки повинні стати об'єктом пізнання здобувачів освіти, інакше країна ризикує залишитися у пулі держав третього світу, які не здатні продукувати і реалізувати новітні наукові проекти.

Ще однією проблемою, яка гальмує сучасний освітній розвиток є відірваність теорії від практики у процесі навчання на всіх рівнях. Часто учням пропонуються знання, які мало затребувані у сучасному житті, не сприяють їхньому розвитку й реалізації індивідуальної освітньої траєкторії. Загалом не заперечуючи важливості й необхідності наукових знань з основ

наук: математики, фізики, хімії, філософії, історії, суспільствознавства тощо, все ж наголошуємо на необхідності балансу між знаннями і життєвими компетентностями, які дадуть можливість людині у майбутньому реалізувати власні життєві пріоритети, визначитися з професійними орієнтаціями, при потребі змінити професію й адаптуватися до нових умов життя і, нарешті, зберегти ментальне здоров'я та особисті кордони у сучасному жорсткому сьогоденні.

Доцільно також наголосити на важливості питання збереження здоров'я усіх громадян України – дорослих і малих. Власне, заклади освіти – це ті інституції, які можуть науково і системно провадити роботу щодо формування у дітей та молоді поглядів на здоровий спосіб життя; розвивати у них потребу занять фізичною культурою і спортом; дати поняття про способи уникнення залежності від тотально інформатизованого суспільства, яке маніпулятивно втягує дітей в сумнівні та ризиковані медіа ресурси.

Погіршення здоров'я українських громадян з раннього віку детермінується також постійним нервовим напруженням і стресом, які породжені військовими діями, бомбардуваннями міст і сіл, денними і нічними сиренами; невизначеністю майбутнього; відсутністю батьків чи родичів, які перебувають на війні тощо. Психічне здоров'я українців перебуває у зоні високого ризику. Саме тому освітні заклади проводять значну роботу щодо освоєння нових технологій, технік, способів і методів задля зниження рівня стресу, поліпшення психічного стану, переключення на конструктивну творчу діяльність, яка захоплює, піднімає настрій, дозволяє переключитися на позитивне мислення і цим самим сприяє збереженню психічного здоров'я.

Це лише окремі проблеми, які робить спробу розв'язати українська освіта в умовах війни та кризи. Вони вимагають розуміння і допомоги з боку держави та профільного міністерства; системної наукової роботи організаторів освітнього процесу; тісної взаємодії і відповідальності всіх суб'єктів освітнього процесу: батьків, педагогів та дітей; залучення до вирішення і подолання кризи широкої свідомої і компетентної громадськості, фахівців інших наукових галузей: психологів, соціальних педагогів, медиків та ін.

Криза буде подолана, війна закінчиться, а здобутий досвід допоможе українцям впевнено рухатися вперед і реалізувати високі освітні, наукові й особисті цілі кожного.

Інна ПЕТРЕНКО

Рівне

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧНІВ У ПЕРІОД ВІЙНИ: НОВІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИКИ

Повномасштабна війна в Україні призвела до кардинальних змін у житті дітей та підлітків: масове переміщення, втрати, тривожність, дестабілізація звичного освітнього середовища. За таких умов психолого-педагогічна підтримка учнів набуває першочергового значення. Вона покликана не лише зберегти їхнє психічне здоров'я, а й сформувати в них здатність до адаптації, емоційної стійкості та навчання в умовах невизначеності.

У контексті воєнного стану освітня система України потребує нових, науково обґрунтованих і водночас гнучких підходів до підтримки учнів. Вони спрямовані на збереження психічного здоров'я, забезпечення освітньої безперервності та формування внутрішніх ресурсів у дітей, які опинилися у кризових обставинах.

Травма-інформований підхід (trauma-informed approach). Цей підхід ґрунтується на усвідомленні впливу психотравми на розвиток, поведінку та навчальні досягнення учнів. Основним завданням школи є створення безпечного, стабільного та емпатійного середовища, в якому дитина не боїться проявити емоції й отримати підтримку [2]. Вчителі проходять спеціальне навчання із розпізнавання ознак психоемоційного стресу: раптові зміни поведінки, зниження мотивації, агресія або емоційне «відключення». У школах впроваджуються протоколи безпечної комунікації, ведуться «м'які» ранкові зустрічі, де дозволяється говорити про емоційний стан. Пріоритет – не оцінка, а підтримка і присутність, що сприяє емоційному відновленню учня.

Соціально-емоційне навчання (Social and Emotional Learning, SEL). Це довготривалий процес розвитку у дітей та підлітків навичок, необхідних для здорового спілкування, саморефлексії та